

Budapest VIII. kerület

Orczy- kert

Kerttörténeti feldolgozás

Készítette:

KISS JÓZSEF Kós Károly díjas táj – és kertépítész
(1984- től folytatott kerttörténeti kutatásinak részletei)

1783-ban Mária Terézia volt tábornoka Orczy Lőrinc olcsón hozzájut három egymás melletti, hasznavehetetlen, sivár puszta tájon lévő telekhez.

Orczy Lőrinc Hadik generális alatt ott volt Berlin megrohanásában is. A békekötés után tábornoki rangban kivált a hadseregből és Abaúj vármegye főispánja és a Tisza-szabályozás kormánybiztosa lett. 1748-ban visszavonult tarnaörsi (Heves megye) birtokára. Levelezett testőr íróinkkal: Bessenyei Györggyel, Pálóczy Horváth Ádámmal, Ráday Gedeonnal. Barátság fűzte Barcsaihoz, Ányoshoz, Teleky Józsefhez, Kazinczyhoz, Péczelyhez.

A tavat és patakot, a környező fás ligeteket egyelőre érintetlenül hagyta.

Területe 231000 négyzetméter. A majorok az Üllői út mentén feküdtek és a 46. 47. és 66. sorszámúak voltak jelölve. A 46-os sorszámú "Majorság" 25000 négyszögöl nagyságú területén gyümölcsös és épület volt, amelyeket a Scopel családtól 1783.február 10-én 5000 Ft-ért és 4 lóért vásárolt meg báró Orczy Lőrinc és neje Laffert bárónő. A 47-es sorszámú telek első tulajdonosa Klugel Lipót volt, akitől előbb a Piaristák, majd tőlük Bodics Imre vásárolta meg.

1784. május 1-én fizeti ki Orczy a 8000 négyszögölről járó 750 forintot.

1784. május 1-én kerül Orczy báró nevére a 66-os sorszámú majorság 30 000 négyszögöles területe épülettel, sétahellyel és egy háromszög alakú kertbelsőséggel. A majorságért egy rákosi réttel együtt 1300 forint vételi összeget és 24 dukát felpénzt fizet az új tulajdonos.

Báró *Orczy Lőrinc* halála után, fia *Orczy László* 1796-ban beadvánnyal fordult a város tanácsához; hogy a birtok előtt fekvő 8172 négyszögöl szabad területet –az Illés–kútjával– engedje át részére haszonbérletbe.

Hosszas tárgyalás eredményeként 1798. március 24-én ajánlatát elfogadták és évi 4 forint 40 kr. haszonbérért megkapja a kért területet azzal a kikötéssel, hogy ha a városnak szüksége van rá, azonnal vissza kell, hogy adja. További kikötéssel: az Illés– kutat a közönség szabadon használhatja, de a hozzá vezető utat ki kell építeni, és fasorral szegélyezni, sem kőfal, sem más kerítés nem zárhatja el és arra semmilyen építmény nem emelhető. *Orczy* a feltételeket elfogadta és a területet birtokba vette.

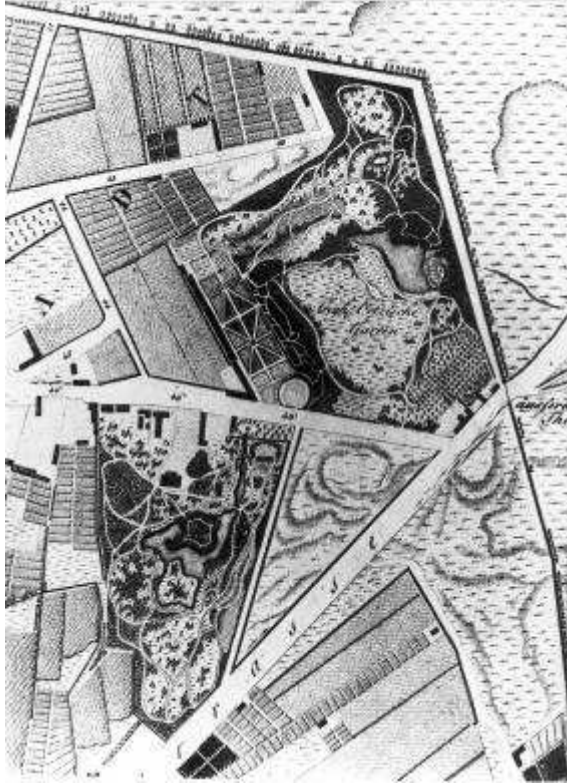
Orczy László arisztokrata barátainak ajánlására 1794-ben szolgálatába fogadta *Petri Bernhardot*, a kor híres kertépítészét (született Pfalzi Zweibrückenben 1767-ben), és nyomban megbízta a nagyszabású terv elkészítésével és a kivitelezés irányításával.

Petri Bernhardot, mint a hercegi uradalmak jövőendő vezetőjét 1783-ban Angliába küldték tanulmányútra. 1787-ben visszahívták, de útközben hazafelé menet további tanulmányokat folytatott Franciaországban, Hollandiában, majd otthon Németországban. Visszatérve hazájába első dolga volt a hercegi kert átalakítása a szentimentális park stílusa szerint. A francia forradalom űzte el Zweibrückenből. Előbb Ausztriában, majd 1794-től Magyarországon működött, ahová állítólag *Sándor-Lipót* főhercegnádor hívta meg.

1794-ben *gr.Zichy Ferenc* vedrődi, *gr.Viczay Mihályné* hédervári és *gr. Sándor Móric* bárói kertjeinek átalakítását tervezi meg és irányítja. 1794-97 között dolgozik az *Orczy* kert tervein és megvalósításán. 1796-ban Magyarországon dendrológiai tanulmányokat is folytat, és ez alapon neki tulajdonítják a magyarországi fafajok első Linné rendszere szerint készült növény jegyzékét, amelyeket 1797-ben a lipcsei kertbarátok kézikönyvében nyomtatásban is közreadott.

Magyarországról Lichtensteinbe ment, ahol a hercegi uradalmak kormányzója lett. 1803-ban megvált a hercegi szolgálattól és a korábban vásárolt Theresienfeldi birtokára vonult vissza, ahol igen eredményesen gazdálkodott az 1853-ban bekövetkezett haláláig.

1794-ben rendkívül száraz a nyár, az ültetett növények elpusztulnak.

1. kép: Az Orzy- kert és Fűvészkert.
Lipszky János Térképrészlete (1810)
Kinagyítva (BTM Kiscelli Múzeum
gyűjteményéből)

Petri Bernhard tervezte kastélypark, szentimentális stílusban. „A szökőkútra szerkesztett” parkrész még korábbi stílusjegyeket őrző geometriai rendszerben épült.

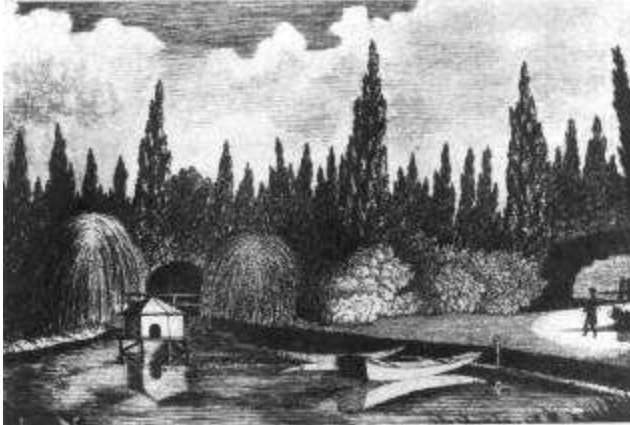
A szökőkút 1929-ben még állt.

2. kép: Illés- kút (1803)
Leyrer: Die Stadt Pesth und ihre Umgebung című
könyvéből

A kép valójában a szentimentális kert kápolnáját ábrázolja, ami a park egyik fontos építménye volt. Átalakítva bár, de 1929-ben még állt. Az Illés-kút az 1848-as állapotot ábrázoló térképen jelölt helyen állt. Mivel az Illés-kutat betömték és, hogy a név fennmaradjon, a kerti

kápolna mellett levő kutat, amely az üvegházak vízművéhez szolgáltatta a vizet Illés- kútnak, keresztelték el. Ennek a vize csak öntözésre volt alkalmas.

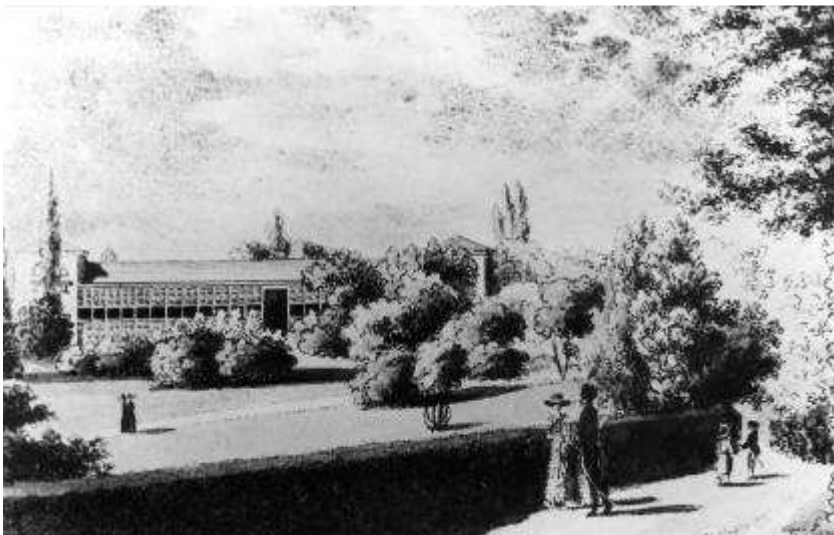
A parkban kialakított tó félszigetének egy részlete az alsó kifolyásnál grottával, híddal, hattyúházzal.

3. kép: Orczy-kert. (1803)

Leyrer: Die Stadt Pesth und ihre Umgebung
című könnvéhől

1807-ben meghalt *Orczy László*. Halála után *Orczy József* örökli a kastélyt és annak kertjét. 1817-1820 között felépült az üvegház.

A felállítandó **Katonai Akadémia** számára Pesten az *Orczy*- féle telket találták megfelelőnek, amelyet a család 1829-ben a telek pompás üvegházaival és minden egyéb tartozékával együtt 60.000 forintért át is engedett.

4. kép: Orczy kert az üvegházzal. (1827)

Ismeretlen művész rajza (BTM Kiscelli Múzeum gyűjteménye)

Pest városa pedig átengedte az *Orczy* kert mellett fekvő azt a telkét, amelyet 1798-ban évi 4 forint 30 krajcárért adott bérbe az *Orczy* családnak. Átengedte a város az intézet céljaira az úgynevezett Illés-kút környékét is azzal a feltétellel, hogy ez a közönség rendelkezésére álljon. Az Illés utca nevét

„... 36 öl hosszú üvegház... azt tartják, hogy ez az épület a legnagyobb és legszebb üvegház az országban, s 30.000 forintba került...”

az un. Illés– kútról kapta, amelynek vize a XVIII.sz.-ban jó hírnévnek örvendett s 1751-ben Mária Terézia látogatása alkalmából a királyi asztalra is innen vették a vizet, ami a város tanácsát arra készítette, hogy az addig nyílt kutat befödésse, illetve föléje egy fabódét állíttasson. A kút mellett állott egy szent Illést ábrázoló szobor., amely nevet adott a kútnak, ez pedig később a nyitott utcának. Ezeken kívül megszerezték az intézet számára a *Festetich Antal* féle kertnek ebbe a telekbe benyúló darabját is.

Práter utca: előbb Ligetkert utca, Angarten– gasse. A Práter utca éppúgy, mint a Tömő utca egy térjmegetta (Sackgasse, ma így neveznénk: zsák-utca) volt, melyeknek folytatását a Festetich– féle kerten át 1835-38 között vonták meg; az itteni épületet beépítették.

1829-ben megkezdik a *Polláck Mihály* által tervezett épület felépítését. A kert egy része ajándékképp a József-fiárvaház birtokába jut, a fennmaradt rész a mai fűvészkert. 1829 nyarán megkezdődött a kertnek, mindenféle berendezésnek és a növényzetnek az átadása, azaz átvétele. Mint átadó özv. *Orczy József báróné szül. Pejuchevich Franciska* grófnő megbízásából, *Bene György*: mint átvevő a Ludovika kiszemelt főkertésze, *Kasche* szerepelt.

Polláck a bécsi és bécsújhelyi akadémiákat meglátogatja és tervéről 1829. okt. 25-én beszámol a nádornak:

„Az épület a tapasztalatok alapján 60 öl hosszú és 48-50 öl széles és két emelet magas lenne. Ki kellene tűzni az épület helyét, hogy a mészsoltáshoz alkalmas kutat lehessen fúrni a szükséges helyen, amely később az intézetnek is vizet szolgáltatna. 56 000 köbláb víz kellene, 1200 köböl kő, 1.726.000 db tégl, 111-112.000 köbláb homokot irányoz elő.”

1829 dec.22-én *Polláck* jelentette, hogy a nagy hideg következtében a kerti kút vizének a mészsoltáshoz való felhasználása lehetetlen. Ezért intézkedett, hogy olyan kutat ássanak, amely az építkezéshez szükséges vizet teljes mértékben tudja szolgáltatni.

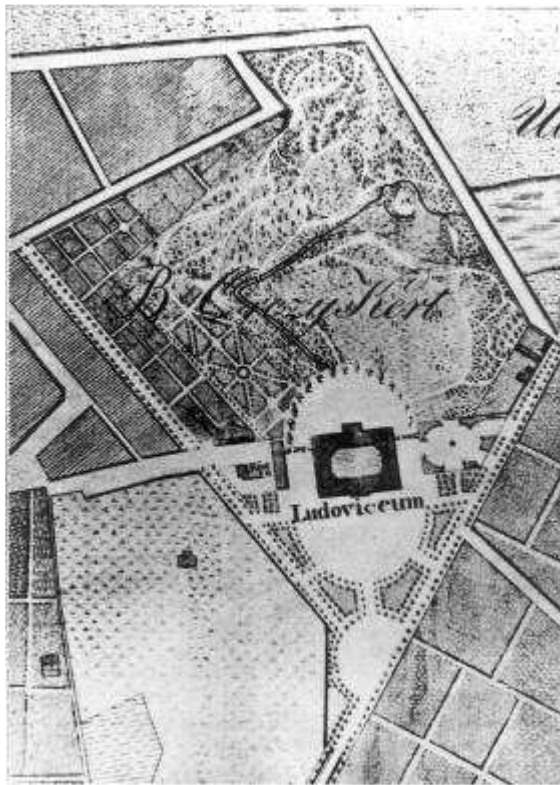
Trautmann tábormok (a bécsújhelyi akadémia igazgatója): „Nagyon helyes és célszerű, hogy az intézet teljesen szabad területen épül. Ennek csak az a hátránya, hogy az épület a szélnek nagyon ki van téve, de ezen is lehet egy jegenyesor ültetésével segíteni.”

1830 június 28-án maga a nádor elrendelte; hozzák rendbe az előtérnek azt a részét, amelyre nem fognak fákat ültetni.

1831 márciusában kezdte meg *Kasche Józset* a Ludovika akadémia első kertésze a működését, azonnal, 255 forintról szóló költségvetési tervezetet terjesztett a nádor elé a kerti munkák fedezésére.

A Festetich– kert kerítésével Polláck március 31-én készült el. Az új utca nyitása folytán szükségessé vált fásítás is.

A fának egyharmadát a munkások, kapták meg, Kasche József kertész pedig 6 öl szálfát és 94 köteg gallyat az üvegházak fűtésére.

5. kép: A Ludoviceum telkének térképe (1848)

6. kép: A Ludoviceum az 1850-es években az Orczv kert felől

7. kép: A Ludoviceum fasorral szegélvezett előtere

November 28-ig az előtéren a rendezési és feltöltési munkák annyira előrehaladtak, hogy három kertparcella már kész is volt befásításra. A nádor a fásításra vonatkozóan pedig úgy intézkedett, hogy mivel a Bécsből érkezett fák közül nincs annyi egyforma vastagságú, hogy az egész előteret be lehetne fásítani, mindenekelőtt az épület előtti nagy körönd két sorát, azután pedig a sétányt kell fásítani. A kertész egyidejűleg utasítást kapott, hogy a fásítást kezdje meg, mihamarabb az időjárás erre alkalmas lesz. Ezt *Polláck* 1832 március 2-án kelt

jelentése szerint meg is történt, és a facsemetéknek a viharok ellen való megóvása végett a rendelkezésre álló építőanyagokból szükségkerítést is építettek. *Polláck* 1832. jún. 20-án összesített jelentést szerkesztett 1831-ben végzett munkáról. Befejezte a *Festetich* kerítést és a vízvezető– csatornát az Illés-kúttól az új (Ludoviceum) utcáig.

A nádor október 2-án utasította *Polláckot*, hogy a tó medrének kiásásánál talált kavicsot az előtér szintezésére kell fordítani, a tó medrét pedig mindaddig mélyíteni, míg a kavicsréteg tart, azaz míg a kibuggyanó víz az ásást meg nem akadályozza. *Polláck* jelenti, hogy a tó medrét ebben a hónapban teljesen kiásták. A kerti tó zsilipjei 1833 júliusában készültek el.

1836-ban *Deák Ferenc* a követjelentésében az országgyűlésen: „Ezen intézetben a tudománynak egy része magyar nyelven tanítassék.”

1839-ben *Széchenyi István* javaslata, hogy műegyetemi intézetté alakítandó az épület.

8.kép: Ludoviceum kertje.

Alt Rudolf 1845-ben litográfiaiban megjelent rajza

9. kép: 1850 körül készült ábrázoláson látható a szökőkút, a káván négy agávéval. Az előtérben valószínűleg *Arundo donax*ot ábrázolt a művész.

1843 dec.9-én tartott képviselőházi ülésen *Kubinyi Ferenc* képviselő sokallotta a kertész 800 forintot kitevő évi fizetését és arra hivatkozva, hogy a kert 1842-ben csak 80 forintot jövedelmezett, azt javasolta, hogy adják ki inkább haszonbérbe. Ezt a hadügyminiszter ellenezte, mert a kertre szükség van, azt nem káposztáskertnek, hanem a növendékek és a közönség üdülőhelyének szánta.

Bár *Windischgraetz* herceg 1849 jan.5-én a fővárosba bevonult, *Petzelt* alezredes igazgató az Akadémia nyitóünnepélyét január 7-én megtartotta.

A tanítás nem kezdődött meg, mert az Akadémia megnyitása és feloszlata egy időre esett.

Windischgraetz katonai kórházzá alakította az épületet. Az *Orczy*-kertet pedig mint nyilvános kertet, kirándulások, üdülés és szórakozás céljaira a közönség rendelkezésére bocsátotta. A kertben lévő, később református istentisztelet céljaira használt kápolna, amelyben eredetileg mosóház és a nagyszerű üvegházakban ápolt növények öntözésére szolgáló vízművek gépháza volt elhelyezve, a nyári időszakban vendéglő, később tejcsarnok elhelyezésére szolgált. A kertben lévő tavon néhány kezdetleges csónak állott a közönség rendelkezésére, télen pedig a befagyott tó hátán a fiatalság korcsolyázott. A kert általában a kispolgárságnak nyújtott kikapcsolódási lehetőséget.

A jóízű és hideg vizéről ismeretes *Illés*-kutat, amelynek helyén **most** az egyik legénységi különítmény egyik épülete áll, betömték és, hogy a név fennmaradjon, a kerti kápolna mellett levő kutat, amely az üvegházak vízművéhez szolgáltatta a vizet, *Illés-kútnak* keresztelték el. Ennek a vize csak öntözésre volt alkalmas, ivásra nem.

1849-től 1851-ig az Osztrák Katonai Kincstár zavartalanul használta az Akadémia épületét, mint helyőrségi kórházat.

Mikor I. Ferenc József 1852. június 4-től augusztus 14-ig körutat tett Magyarországon, 286 magyar politikai fogoly kapott ugyan kegyelmet, de ugyanakkor sok új ítéletet is hoztak: *Tompa Mihály*, *Sárosy Gyula* és *Vachott Sándor* költőket, *Duschek Ferenc* volt '48-as pénzügyminisztert, báró *Vay Miklóst*, *Gasparics Kilián* ferencrendi szerzetest és másokat a

Ludoviceumban helyezték el. Gasparicsot két társával együtt, Jubál Károllyal Noszlopy Gáspárral pedig felakasztották.

1855 aug.3-án az előtér rendbehozatala már előrehaladott állapotban van, a közepén gyepkörönd áll. A legszükségesebb simítási munkákat elvégeztette, az utat rend behozatta, 112 tönkrement fát újakkal pótolta.

A bécsi hadügyminisztérium, már régebben foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a Ludoviceum kertjét a városnak adja át. 1860 június 12-én. a várossal folytatott tárgyalások alapján az Orczy-kertnek azokat a részeit, melyek katonai célra nem vettek igénybe, június 14-én délelőtt fél 10 órakor átadták a városnak.

1867 a kiegyezés éve.

1872. november 1-vel a tisztképzés életbe lépett a Ludovika Akadémián. I. *Ferenc József* első szemléje 1874. január 10-én délelőtt 10 órakor volt. A Ludoviceum épületét 1872. augusztus 31-én a honvédelmi miniszter képviselőjében bizottság vette a közös hadseregtől.

A vízvezeték is be kellett vezetni, mert a nagy udvaron lévő kutak vize ihatatlan volt, és ivóvíznek csak a kertben és a kertészlakban lévő két kút vizét lehetett használni. Az Orczy-kertnek az a része, amely *Festetich Antal* kamarás díszkertje volt, s amelyet a közönség "Pester Prater" név alatt ismert, a katonai uralom alatt tönkrement.

11. kép: A park alaprajza, tóval, szökőkúttal, üvegházzal, kútházzal, és jelölt kápolnával és újabb épületekkel. (1870)

12. kép: A Ludovika Akadémia látképe. (1870)

„...valóságos olympusi nektár, vagy Hyppokrene gyanánt tűnik föl, íme az Orczy-kert.

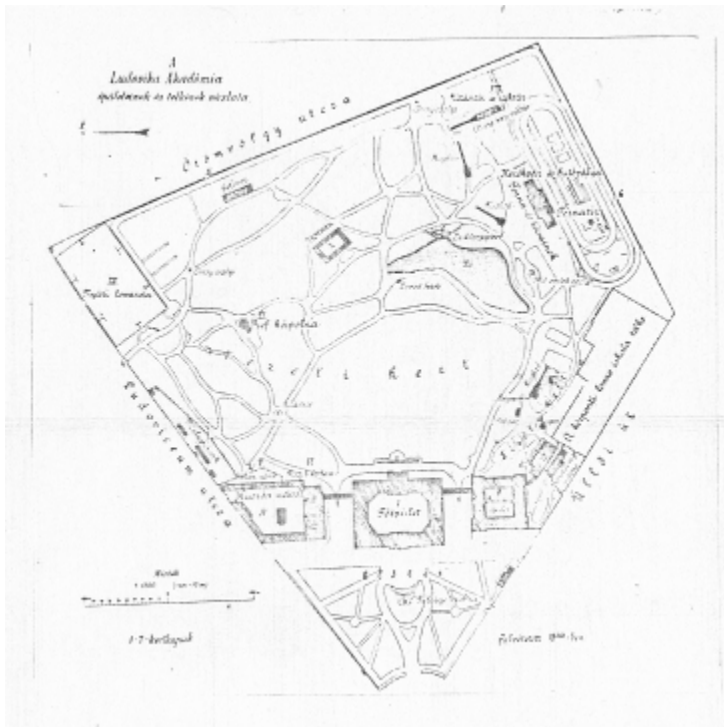
Itt fekszik orrunk előtt, alig 8-10 percnyire a körúti vasút minden pontjától. „

„Amióta a Ludoviceum visszaadott eredeti rendeltetésének; gond fordított az oda és a kertbe vezető út kijavítására is.”

„A kert bejárat a persze mindig a régi még.”

„Bűzös miazma van ezen utczai szennyben, az lebeg föl a légből, hogy megfertőztesse azt egész napon át. Ezt a légkört nem ismeri az Orczy-kert. Balzsamos illattár a kőris- és diófák, a galagonya- és orgonabokrok, a szegfű- és rezedaaággal egymásbaolvadó illata- csapja meg szagérzetünket. A kis tó tükrén megtörnek a nap sugarai.”

(Borostyáni Nándor újságíró)

14. kép: Alaprajz 1899-ből. Nagyméretű beavatkozások részben értékes területekkel csökkentették a parkot

A Nemzeti Torna Egylet 1875 május 23-án rendezett tornaünnepélye, az első nagyszabású Torna Ünnepély volt Magyarországon.

1879-ben felállították a padokat a parkban. A kerti tó télen bérlőnek volt kiadva, aki korcsolyapályát, melegedőhelyiséget és büfét tartott fenn.

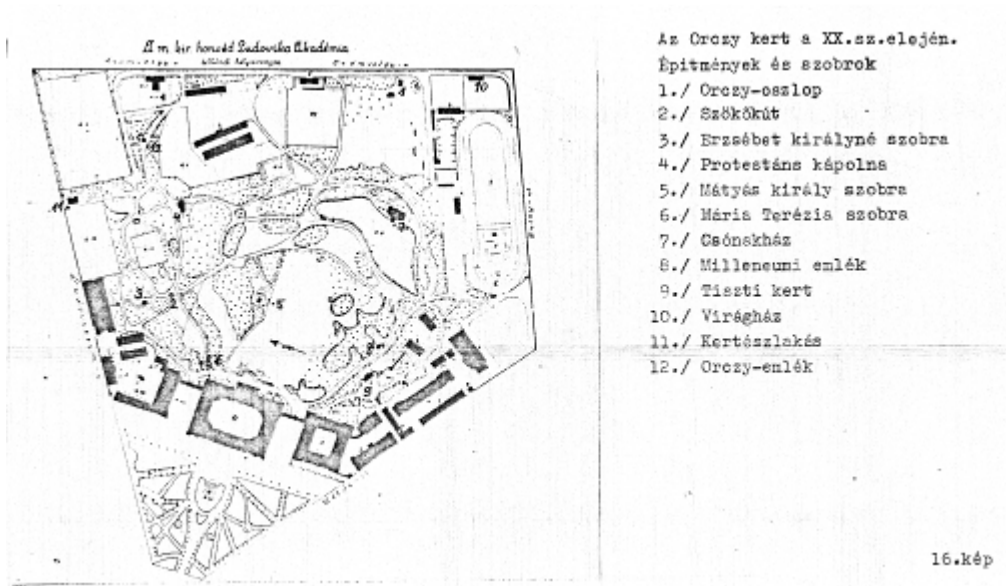
A parancsnokság a kertbe való szabad bejárást is kénytelen volt korlátozni, de a főváros Tanácsa más véleményen volt.

A vegyes bizottsági tárgyalás után a miniszter elfogadta azt a megoldási módot, hogy a Városi Tanács biztosítja a kert rendjét.

c) A házi szolgálatra:

Nevezetesen	Évenkénti fizetés p. p.	Egyéb illetmények	Észrevételek
1 főkömüves és építészeti főfelügyelő (vezető)	180	Prima plána lakás, fűtés, gyertya, ruházat és élelem az inasok asztalánál.	Kisebb foltozásoknál dolgozni és felügyelni tartozik, nagyobb építészeti munkáknál 30 kr. pengőben napi díj fejében kap, miért felügyelni, munkát tenni tartozik.
2 házi asztalos, 1 házi lakatos, 1 foggyver-készítő; mindegyik	210	A mennyeiben a hely engedli, lakás a műhelyben.	
1 ács, 1 kútszolga, mindegyik	180		
1 kertész (vezető)	500	Lakás a kertben (3 szoba, 1 konyha, 1 élelemtár, 1 pince, istálló 1 lóra és 2 tehénre), 4% öl kemény, vagy 6 öl lágy tüzi fa, 24 font gyertya, 1/3 hold kerti föld, a virág-, tej- és vízárulás a kertben neki megengedtetik.	
A kert fentartásáért	300		Tartozik a kertet legjobb állapotban tartani, a virággyakat virágokkal betölteni, az utakat nyáron tisztán tartani, télen pedig a fűtakról a havat ellapátolni, a többi kerti jövedelmeket, egymint: szénától, faültetvényektől stb., becsületesen az intézetnek beszolgáltatni. Minden nemű fuvarokat az intézet adja és nyáron a kerti utak tisztántartására az intézet házi szolgálói is fognak alkalmaztatni.
1 szabó 2 segéddel	—		A munkáért szerződés szerint fognak fizettetni.
1 varga 2 segéddel	—	A műhely.	
1 kőművespró			
1 portolab	150	Prima plána lakás, fűtés, gyertya és öltözet, élelem az inasok asztalánál.	
1 élelmi tárnok	150		
1 kapus	150		
1 gyűjteményi felügyelő	150		
1 főszakács	300		
3 alszakács, mindegyik	150		
1 sütő	150		
30 szobainasok, mindegyik	120	Közös lakás, fűtés, világítás, öltözet és élelem.	
5 háziszolga, mindegyik	120		
4 kocsis, mindegyik	120		
1 majorosnő	96	Prima plána lakás, fűtés, gyertya és élelem. Közös lakás, fűtés, világítás és élelem.	
2 barmot szolgáló nők, mindegyik	60		
2 konyhán szolgáló nők, mindegyik	60		
1 főmosónő, 2 varrónővel	—	Lakás, mosásra való hely és hozzátartozó kellékek.	A munka szerződés szerint fizettetik.

15. kép: A kertész hivatalos illetményei

16. kép: A Ludovika telkének helyszínrajza

**18. kép: Kandeláberek, örökzöld, növények a
belső udvaron**

19. kép: Az új csónakház a tó partján a XIX. század

23. kép: Az áldozatkészség szobra a két épületszárny közti téren (1930)

24. kép: A Névtelen Hősök emlékműve a főépület Üllői úti főtéglében (1930)

25. kép: A világháborúban elesett magyar tisztek emlékműve (1930)

**27. kép: Orczy emlékoszlop
1819-ből (1930-as felvétel)**

**28. kép: Orczy emlékoszlop
(1930-as felvétel)**

29. kép: Klasszicista, balluszteres hídkorlát (1930)

30. kép: Légifelvétel a leromlott állapotú parkról (1930)

31. kép: Légifelvétel a park egy részéről

1918. november hó 25-én *Stromfeld Aurél* vezérkari ezredest nevezték ki az Akadémia Parancsnokává.

„1919-ben a Tanácsköztársaság idején itt is kinyíltak ugyan a kapuk a közönség előtt, de annak bukása után újból a régi tiltó rendelkezések léptek életbe.”

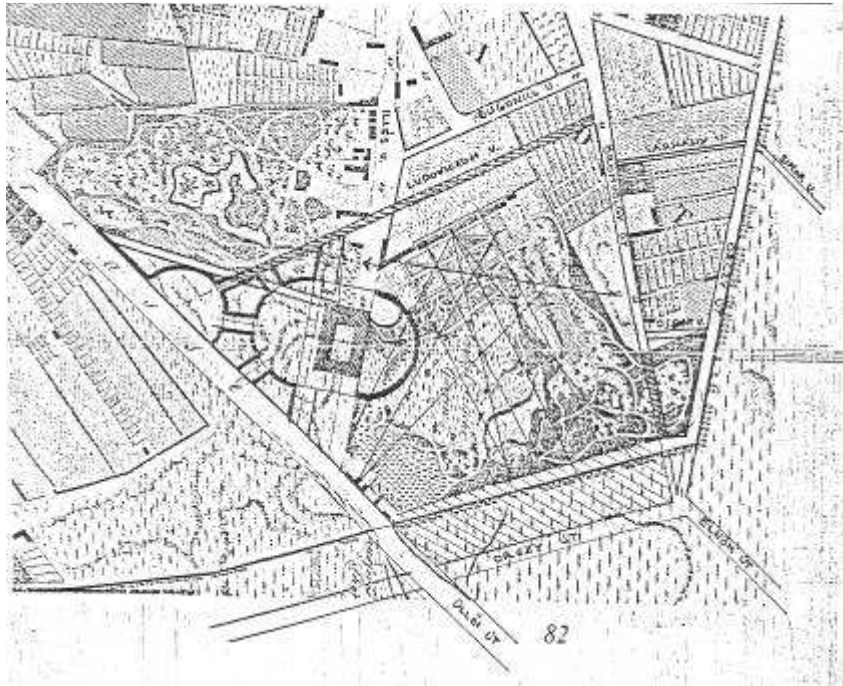
"A mostani felosztásnál a terület 14 ha-ra csökken, de a legkülönbözőbb vállalatok, intézmények osztozkodnak meg rajta. A szétszabdaltság, rendezetlen tulajdonviszonyok, szabályozatlan használat csak tovább súlyosbítja helyzetet, pedig ez a kertünk még most, mai szétzilált állapotában is sokkal többre lenne hivatott."

Az Orczy-kert 1810-ben készült térképén jelölt új Pollack épület és az előtér alakításának a következményei jól látszanak. Az új épületegyüttes lényegében érintetlenül hagyja az Orczy-kertet. Viszont az előtér kialakítása ill. a Ludoviceum utca kialakítása a Festetics kert területét csökkentik. Az Orczy út felé az eredetileg vizenyős terület feltöltésével nő az Orczy-kert területe, valamint nő a területe a Ludoviceum u. felé is. Az eredetileg kisebb közökből, utakból –mint ahogy azt az 1908-as térképen is lehet látni– kialakult a Sárkány u., Posoni u., új útként a Simor u. Az Örömvölgyi u. az Orczy-kert sarkát vágja le.

Az eredeti *Petri* féle park az északra eső kastély épületre volt szerkesztve. Az új Pollack épület látványban törés nélkül illeszkedett a meglévő parkhoz, de forgalmi rendszerében, bár nem alapvető, de fontosabb változások történtek.

Az 1848-as állapotúnak feltüntetett térképet csak az új főépület és a körülötte kialakított térség vonatkozásában lehet valós állapotot mutatónak tekinteni. Az új Ludoviceum utca miatt megnövelt területtel szerepel az Orczy-kert. Többek között 1817-1820 között megépült igen nagy méretű és híres üvegház még nem szerepel rajta. Ez az ábrázolás valószínűleg korábbi (esetleg az 1810-es ábrázolásról) átvett rajz, amin az új területre sematikus kertjelölést alkalmaz és elhelyezi rajta a Ludoviceum épületét az új előtérrel.

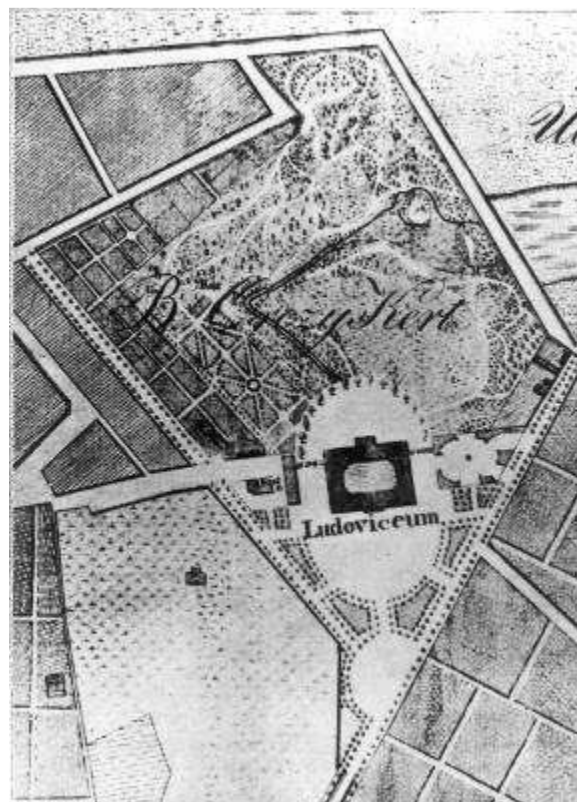
A korábbi park állapotát tükrözi ugyancsak az 1908-as Budapesti térképrészlet is. Biztosan tudjuk, hogy 1866-ban leégett az üvegház és, hogy 1899-ben már sporttér és új építmények találhatóak a park területén. Az 1908-ban készült térkép még ábrázolja az 1866-ban leégett üvegházat, de nem ábrázolja az új épületeket.

34. kép: Térkép (1810)

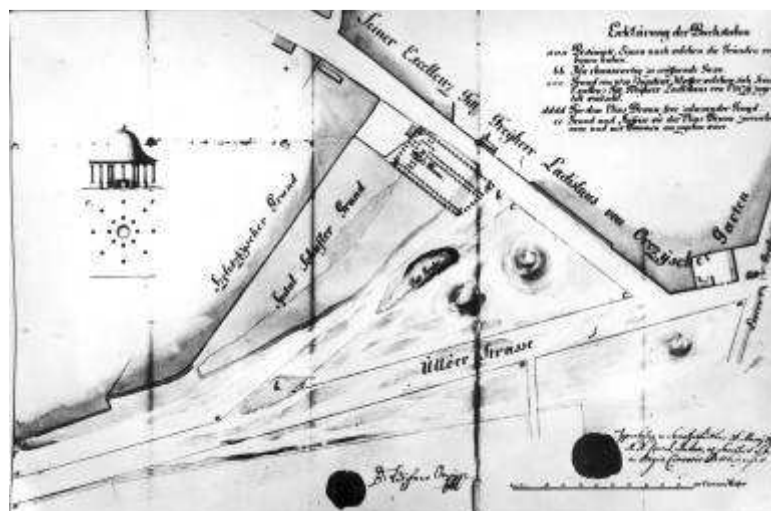
Az 1810-ben készült térképre átvitt változások az új utcák, az épület és előtere, valamint az Illés-kút nyíllal jelölt helye. A régi kastélyépület és park fő tengelyrendszere található még a térképen.

Összevetve az 1810-es térképet az 1808-as Festetics kert térképével és az 1848-as térképpel; egyértelműen tisztázódik az Illés- kút eddig ismeretlen helye is. Az 1810-es térképre jelölve az új Ludoviceum épületét és a Ludoviceum utcát, valamint a baloldali kút jelölés helyét: megtaláljuk az Illés- kutat egy fasorral ovális alakban körülültetett térség közepén. Teljesen bizonyossá teszi ezt a Festetics kert térképen szereplő "Elia brun"; azaz Illés- kút felírás és jel a már előbb azonosított helyen. Innen táplálkozott a Festetics kert tava később az Illés-kutat betömték és egy legénységi épületet emeltek rá.

36. kép: A Ludoviceum telkének térképe (1848)

Az Orczy-kert rekonstrukciója ma is lehetséges. A megmaradt emlékek, zöldfelületi adottságai, az archív anyagok feldolgozása ezt lehetővé teszi. Az esetlegességen túl szükségszerűnek tartjuk e történeti kert olyan rehabilitációját, amely utalni tud a néhai állapotra, a megmaradt kertépítészeti elemeket rekonstruálva tudja bemutatni. A szükségszerűség elsősorban a város igényéből fakad. Jó megközelítési lehetősége, egyéb adottságai révén Budapest kiemelt jelentőségű zöldfelülete, történeti parkja lehet újra. Az intézkedések elsősorban a meglévő értékek megőrzésére, restaurálására illetve a történeti kert műemléki szempontból szakszerű tervezésére kell, hogy vonatkozzon. A tó és a főépület között meg kell szüntetni az ideiglenes jellegű, de az aszfalt burkolattal helytelenül megváltoztatott terepfelzínrel nagy károkat okozó sportpályákat. A tó vizének tisztaságát biztosítani kell. A stadion megszüntetése nem indokolt, sőt funkcionálisan megfelelően csatlakozhat a rekonstruált park területéhez. Figyelembe kell venni a Fűvészkert és a SOTE közelségét is. Itt a főváros egyik legszebb pihenő parkja alakulhat ki. Igen nagy fontosságú a szerepe a közművelődésben, ami a kerttörténeti, stílustörténeti, botanikai ismereteket illeti. Az idegenforgalmi jelentősége sem elhanyagolható. A melléképületek esetleges más funkciójú felhasználása a további lehetőségek körét bővíti.

37.kép: Illés-kút helyszínrajza, lefedési terve (?)

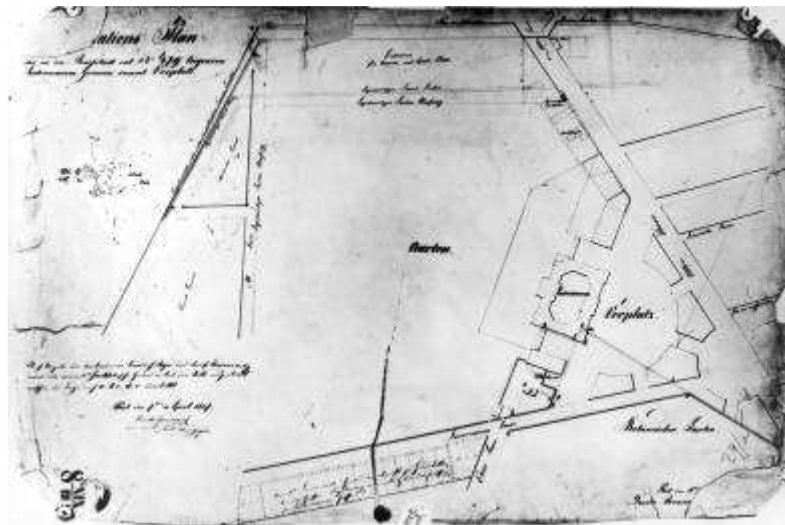
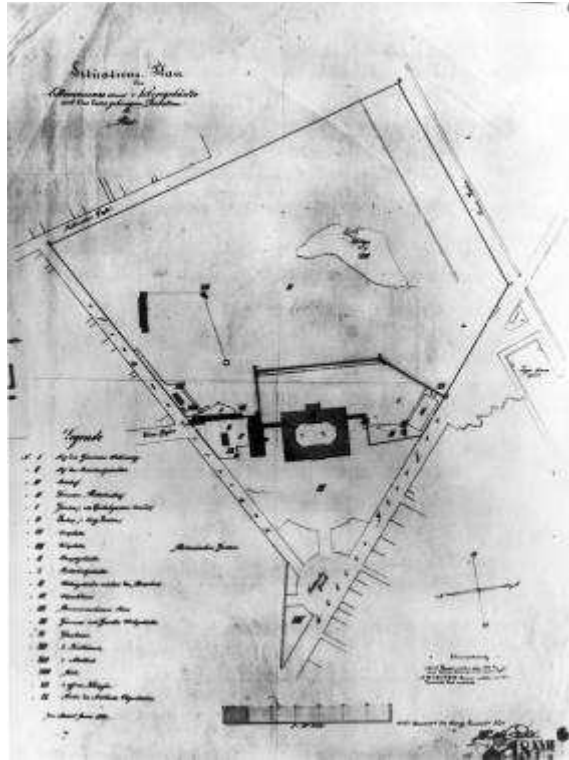
38. kép: Pollácz Mihály

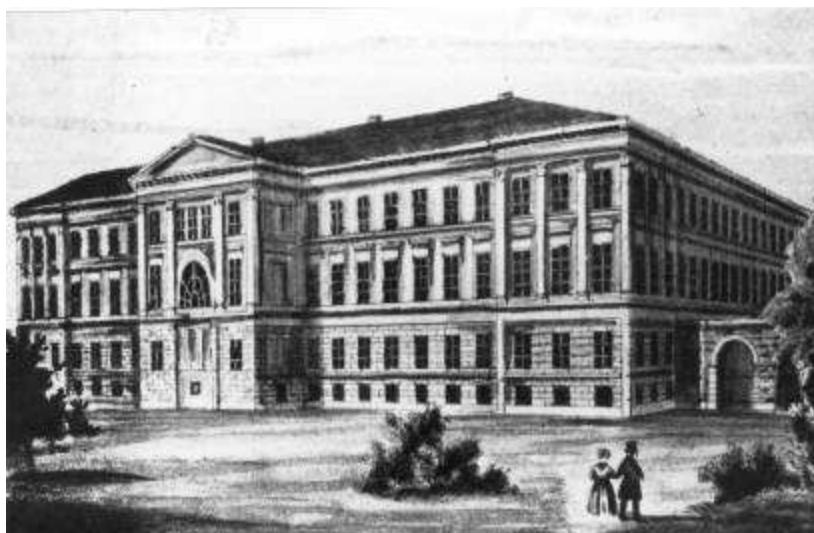
...kép: Ludovika és Orczy kert (Alt Rudolf metszete, 1846)

kép: Ludovika előtere (1850-es évek)

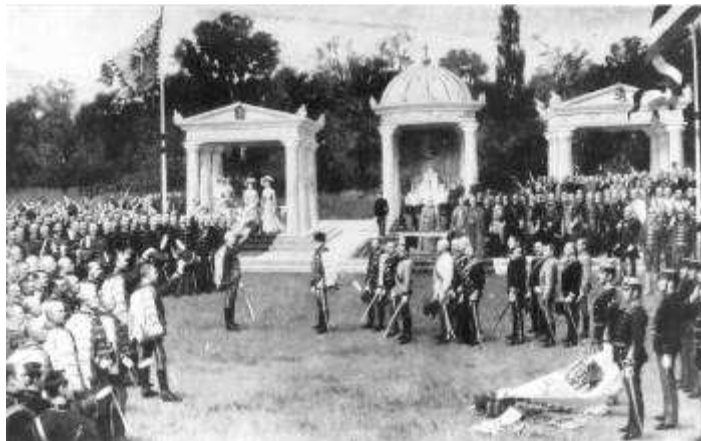
38.kép: Ludovika Akadémia vízellátásával kapcsolatos tervek (Polláck Mihály)

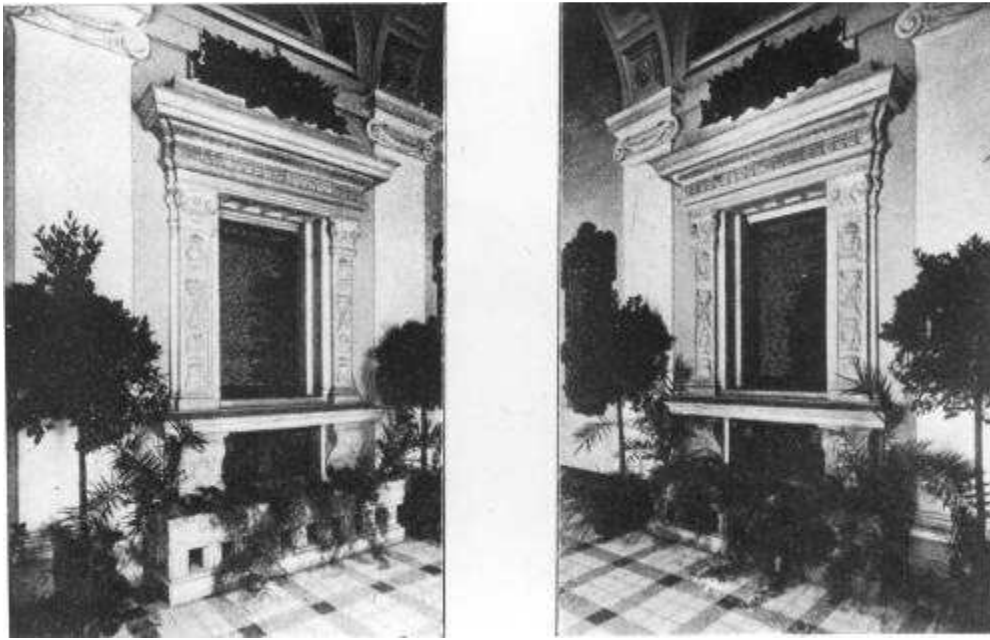
... kép: Ludovika kert felőli homlokzata (?)

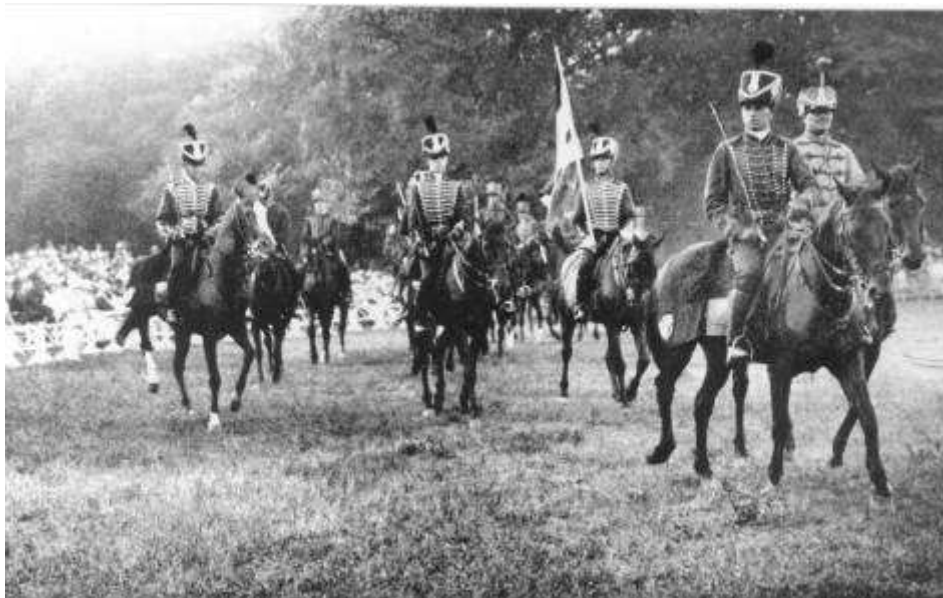
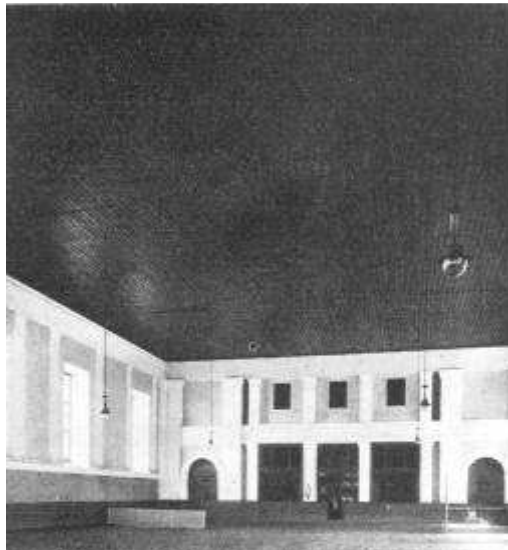
kép.: Mária Ludovika hercegnő

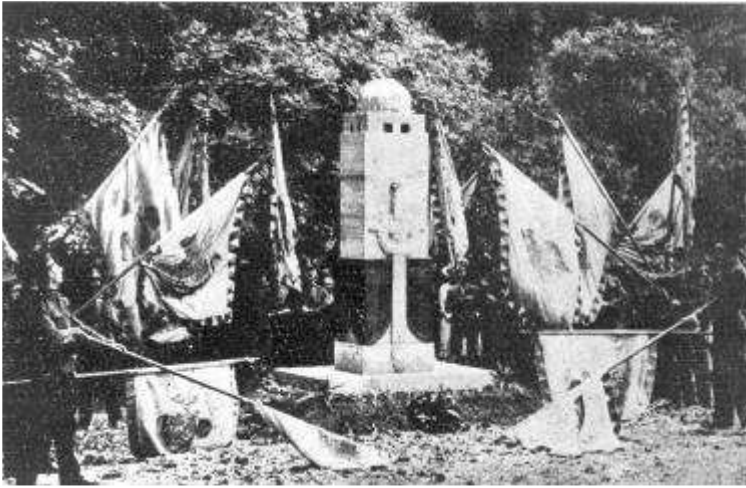
kép: Ferenc József látogatása alkalmi díszletekkel a parkban

kép: Belső csarnok díszítése (részlet)

kép: Ünnepi rendezvény az 1930-as években

kép: Katonai eskütétel a Magyar Korona emlékhelyénél

kép: Ludovika egyenruha (1922?)

**kép: Ludovika szoborcsoport
középen: Mária Ludovika
balra: József nádor
jobbra: Buttler gróf**

.. kép:Orczy-kert (1903)

Felhasznált irodalom:

- Gombos Zoltán : Régi Kertek Pesten és Budán
Országos Levéltár: Közönséges Náadori Levéltár
Fővárosi Levéltár/ Pest 1798.
Budapesti Történeti Múzeum és annak Térképtára Kiscelli Múzeum
Dezséri Bachó László Ludovika Akadémia Története, Hadtörténeti Intézet,
Ludovika 4.,6.,7. doboz
Kiss József: Budapest Orczy- kert tanulmány,
Országos Műemléki Felügyelőség 1985.
Kiss József: An Intruduction To The Orczy -Garden In Budapest
Országos Műemlékvédelmi Hivatal/
Hungarian National Inspectorate of Historic Monuments/ 1993.
Kiss József: A budapesti Orczy-kert és a szécsényi kastélypark helyreállítása,
Történeti Kertek, szerkesztette: Galavics Géza, Bp. 2000.